

ALTINTAŞ KÖYÜ (KÜTAHYA) SEYDİSÜL TÜRBESİ*

Altintas Village (Kütahya) Seydisül Tomb

Elif GÜRSOY**

Öz

Birçok inanış sistemindeki gibi Türk kültürü ve İslam dininde kutsal mekânları ziyaret kavramı bulunması nedeniyle türbe, yatır ve ziyaret yerleriyle ilgili inanış ve uygulamaların önemini arttırmakla birlikte; veli, evliya, eren, dede gibi kişilerin hayatlarıyla ilgili olağanüstü davranışlara ait hikayeleri de beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede Seydisül ismi ile bilinen türbe, ziyaret yerleriyle ilgili inanış ve uygulamalardan çocuk istemek, kısırlığı gidermek, huysuz çocukları iyileştirmek, korkuyu yenmek, vehimi gidermek, ineğin süt vermesini sağlamak, huysuz hayvanların uslanması için gidilen yerler arasındadır.

Kütahya ilinin Antik dönemden beri taş ocakları ile tanınan Altıntaş İlçesi'ndeki Seydisül Türbesi günümüzde ziyarete açıktır. Çalışma kapsamında türbenin mimari tanıtımı ve süsleme özellikleri üzerinde durularak değerlendirmeye yer verilmiştir. Yapının tanıtımında güncel fotoğrafları, plan çizimi ve süsleme çizimleri kullanılmıştır. Mimari ve süsleme özellikleri ile 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başına tarihlendirilen türbenin tanıtımı ile öncelikle Anadolu Türk Mimarisi içerisindeki yerinin belirlenerek, mimarlık tarihi alanına katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Türbe cephelerinde ve içinde bulunduğu hazirede yer alan devşirme malzemeleri ile dikkat çekmekte olan Seydisül Türbesi kare prizma gövdelidir. Sade planına karşın kubbe göbeği, kubbe eteği, kapı ve pencere üzeri ile güney cephe duvarı üzerinde yer alan kuru sıva üzerine boyama teknikli süslemeleri ile yapı önem arz etmektedir. Süslemede, "S ve C" kıvrımı, perde motifi ve çiçek düzenlemelerine yer verildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kütahya, Altıntaş, Seydisül Dede, türbe, halk inançları.

Abstract

Due to the fact that the concept of visiting sacred places exists in Turkish culture and Islam, as in many other belief systems, the importance of beliefs and practices related to tombs, entombed saints and places of visit increase; and stories of extraordinary behaviours related to the lives of saints, *awli-yās*, *erens* and *dedes* are brought along. In this context, the mausoleum, known as *Seydisül*, is among the places to go to ask for children, to eliminate infertility, to help grumpy kids behave, to overcome fear or a disaster, to make a cow give more milk and to make ill tempered animals well behave.

Seydisül Mausoleum in Altıntaş District of Kütahya province, which has been known for its quarries since ancient times, is open to visitors today. Within the scope of this study, the architectural presentation and decoration features of the tomb are emphasized and an evaluation is made. Up-to-date photographs, plan drawings and decoration drawings were used in the promotion of the building. With the introduction of the tomb, which is dated to the end of the 19th century and the beginning of the 20th century with its architectural and ornamental features, it is aimed to contribute to the field of architectural history by settling its place within the Anatolian Turkish Architecture.

The *Seydisül* Mausoleum, which draws attention with the spolia materials in the tomb facades and the burial it is in, has a square prism body. Despite its plain plan, the structure is important with its

* Geliş Tarihi: 13.01.2020, Kabul Tarihi: 02.04.2020. DOI: 10.34189/hbv.94.004

** Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, elif.gursoy@usak.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0147-8682>

dome core, dome skirt, door and window decorations, and painting techniques on dry plaster on the south facade wall. It is seen that “S-C” fold, curtain motif and flower arrangements are included in the decoration.

Keywords: Kütahya, Altıntaş village, Seydisül Dede, tomb, folk beliefs.

1. Giriş

İslam dünyasında Türkler tarafından yaygınlaşmış bir yapı türü durumundaki türbe, toprak mânasındaki Arapça “turba” kelimesinin kökünden gelmekte, mezar üzerine kurulan bina anlamı ile kullanılmaktadır. Bunun yanında, kubbe, künbed, meşhed, makbere ve ravza gibi adlarla da ifade edilmiştir (Önkal, 1996: 1).

Türbelere yapılan ziyaretler, İslamiyet öncesi inançlarla bağlantılı sürdürülmekle birlikte, halk arasında keramet sahibi görülmeleri nedeniyle halkın sevgi ve saygısını kazanmış veli ya da ermiş kişilere ait türbe ve yatırlarla ilgili pek çok inanış ve uygulama süregelmiştir (Ayaz-Günaydın, 2019: 135). Halk inançları, yörelerin toplumsal ve ekonomik yapısına, gelenek ve göreneklerine göre değişmekte iken, aynı insani ihtiyaçlara cevap veren ve insanları bir arada tutan bir özelliğe sahip duruma gelmiştir (Altun, 2008: 174).

Türbelerde yattığına inanılan kutsal kişilerin kutsallığı kültürel/inanç aktarımıyla bir sonraki kuşağa geçmektedir. Keramet sahibi kişilerin soyundan gelen dede, şeyh, seyit, ermiş gibi kişiler, soyundan geldiklerini belirttikleri ilk temsilcilerin bazı hasletlerini aldıklarını ve günümüze taşıdıklarını iddia ederler (Çapar, 2018: 1127). Sıkıntıya düştüğünde, bütün çareler denendikten sonra çözümü bulunamadığında ya da sıkıntı ve derterini dile getiremediğinde türbe ve yatırlara gitmeyi çare görmüştür. Çeşitli dilek, istekler, adak ve muradı niyetiyle gidilen bu ziyaret merkezleri kendine özgü fonksiyonlara da büründürülmüştür (Aday, 2018: 139).

Evlilya Çelebi Seyahatnâmesi'ne göre 17. yüzyılda, İstanbul'da, Anadolu kentlerinde, Rumeli'de, Mısır'da, Irak'ta, Rodos ve Girit'te Bektaşî tekkeleri mevcuttu. Kırşehir ilinde ortaya çıkan tarikat, Tokat ve Bursa'da yoğunlaşmış, Batı Anadolu'da Manisa'da, Kütahya'da, Eskişehir'de, Karahisar-ı Sahip ve Denizli'de mimari yapıları ile birlikte yer almıştı (Maden, 2013: 125). Çalışmaya konu yapının yer aldığı Kütahya'da Alevî ve Bektaşî geleneğine sahip köylerde, pirlere ait dede mezarları dikkat çekicidir. Bu yerleşim yerlerindeki türbelerin ve yatırların sayısı Sünnî bölgelere göre daha yoğundur. Kütahya yöresinde Anadolu'nun diğer şehirlerindeki gibi ermiş kişilerin türbe ve yatırları için dede sözcüğü kullanılmıştır. Seydisül Dede ismi ile de Altıntaş Köyü'ndeki türbede karşılaşılmıştır (Aday, 2017: 158-159).

Dedelik ve ocak, şaman ve kam geleneği ile Türklerin İslamiyet'le tanışmalarından sonra karşılaşılan hilafet veya imamet anlayışı sonucu şekil almıştır. Dedeler ocağa bağlıdır, çünkü dini-uhrevî geçmişe sahiplik düşüncesiyle kendi meşruiyetini sağlamak durumundadır. Alevî inanç sisteminde dedelik kurumu, eski Türk kültür ve inancında kağanlık/beylik kurumuyla bağlantılı görülmüştür (Çeribaş-Köse, 2018:

26). Alevi dedelerinin Hz. Peygamber ve Ehl-i Beyt'e bağıyla ocakzadelik, dini otoritede söz sahipliği anlamındadır (Rençber, 2013: 162). Alevilikte önemli bir kavram durumundaki ocak dede, seyyid, pir mürşit, rehber gibi adlarla anılan dinsel hizmet gören kişilerin aileleri, soylarını da nitelemektedir (Yaman, 2011: 48).

Bu yönüyle Alevilikte dedeler dinî ve sosyal yönlerden önderlik eder, toplumu aydınlatıp bilgilendirmeleri, cem, cenaze ve evlenme gibi dini ve sosyal törenleri yönetmeleri, topluluk içerisinde hukuk, eğitim ve kültürle ilgili değişik fonksiyonları üstlenmiş, birçok geleneksel kültür ögesini günümüze taşımaları ile önem göstermiştir (Yıldız, 2011: 229; Tanrıverdi, 2018: 143). Dünyevi otoriteyi de temsil dede cem törenlerinin ana aktördür. Dede bulunmadan dini, sosyal ve kültürel merasimler gerçekleştirilemez (Coşkun, 2018: 59).

Genellikle çocuk isteyen, hastalıklara şifa arayan, refah ya da huzur dileyen, geleceğe dair dilekleri bulunanlar ile yağmurun yağması için dua edilen, hayvan hastalıklarının tedavisi gibi nedenlerle ziyaret edildiği bilinen Seydisül Türbesi (Aday, 2018: 139), mimarisi, yapı malzemesi ve süslemesi ile dikkat çekmektedir.

2. Seydisül Türbesi

Kütahya İli Altıntaş İlçesi'ndeki Altıntaş Köyü'nde yer alan Seydisül Türbesi, Kütahya'da çocuk istemek, kısırlığı gidermek, huysuz çocukların iyileştirilmesi, korku, vehim (yürek kırıklığı), ineğin süt vermesi, huysuz hayvanların uslanması için gidilen türbelerdendir (Aday, 2018). Türbe içerisinde ayrıca çeşitli uygulamalar için kullanımı söz konusu geyik boynuzu dikkati çekmektedir.

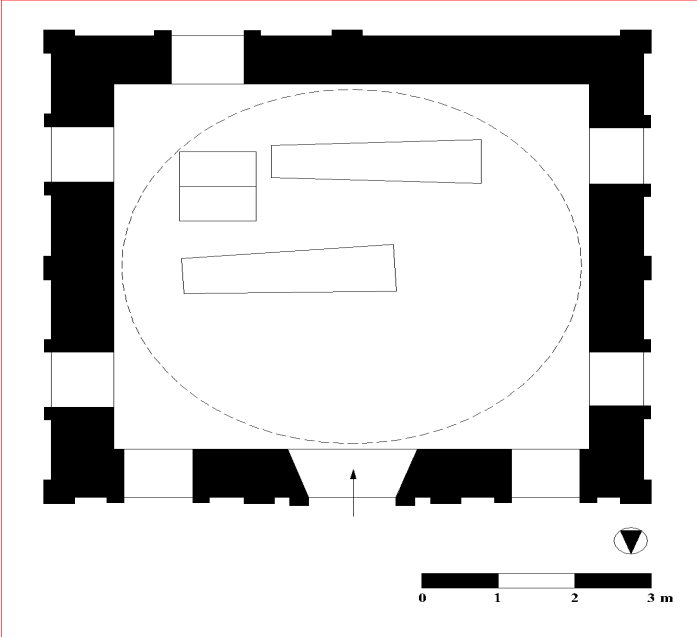
Geyik, Orta Asya ve Anadolu Türk kültüründe kutsal bir varlık mahiyetindedir. Geyiği kutsal bir varlık şeklinde anlamlandıran efsaneler genellikle türbelerde yatan muhterem zatların hayatlarında geyiklere hükmedişlerini konu edinmektedir. Bu şahsiyetlerin geyiklerle münasebetinin ispatı durumundaki geyik boynuzu, halk tarafından çeşitli hastalıklar için sağaltıcı bir rol üstlenmektedir (Kumartaşlıoğlu, 2015: 138).

Kültür tarihinde hastalık sağaltımında ecza amacıyla kullanılan geyik boynuzu çeşitli tablet ve kayıtlar vasıtasıyla bilinmektedir (Cunbur, 1982: 85). Ayrıca nazara ve hastalıkları iyileştirdiğine, bolluk ve bereket getirdiğine, uğuruna inanılmaktadır. Bunun yanında sıra her yıl yenilenmesi, yinelenme durumunu temsil eder. Hastanın temas etmesi durumunda, yenilenme özelliğini hastaya naklederek iyileşmeyi sağlayacağına inanılmaktadır (Kumartaşlıoğlu, 2015: 145).

Türbe, içerisinde bulunduğu hazirenin hemen hemen merkezinde yer almaktadır (Fotoğraf.1). Kare prizma gövdeli türbe, sekizgen kasnak üzerine oturan yarım küre şekilli bir kubbe ile örtülüdür (Çizim.1). Yapı, mimari ve süsleme özellikleriyle 19. yüzyıl sonu-20. yüzyıl başına tarihlendirilmektedir (Uysal, 1997: 84).

Fotoğraf 1. Altıntaş Köyü Mezarlığı ve Seydisül Türbesi. Genel Görüntüş.
(Fotoğrafların tümü yazara aittir.)

Çizim 1. Seydisül Türbesi Planı. (Çizimlerin tümü yazara aittir.)

Ayrıca hazire içerisinde yer alan ve tarih içeren mezar taşı kitabesinde;

“Hûve’l-bâkî
Merhûm ve mağfûrun-leh
Îlâ-rahmete Rabbihi’l-gafûr
Altuntaşlı Çerkez
Süleyman Ağa’nın rûhiyçün
Fâtiha sene 1315

Fi 27 Muharrem” yazmakta¹, bu tarih 28 Haziran 1897’yi göstermektedir (Fotoğraf.2).

Fotoğraf 2. Altıntaş Köyü Mezarlığı içerisinde yer alan mezar taşı.

1 Mezar taşı kitabesini okuyan Sayın Prof. Dr. Sedat Bayrakal’a saygılarımla teşekkür ederim.

Fotoğraf 3. Seydisül Türbesi. Kuzey Cephe.

Yapının tüm cepleri düzgün kesme taş örgülü payandalar ile üç bölüme ayrılmıştır. Payandalar dışında cephelerde, kaba yonu taş ve yer yer tuğla malzemeye yer verilmiştir. Kuzey cephede üç bölümde devşirme malzeme kullanılmıştır.

Adını taş zenginliğinden alan ve özellikle mermer malzemenin bolluğu ile Altıntaş Köyü ve Altıntaş İlçesi, Antik dönemden beri taş ocakları ile önemli bir bölgedir. Cotiaion (Kütahya), Aizanoi (Çavdarhisar), Synaus (Simav), Cadi (Gediz), Tiberiopolis (Emet), Appia (Altıntaş), Ankyra (Simav) gibi önemli yerleşimlerin bulunduğu Kütahya’da, Bizans Dönemine ait çok sayıda mimari parça dağılmış bir şekilde ya da bölge müzelerinde görülmektedir. Seydisül Türbesi’nde, “Deesis Sahnesi”nin yer aldığı kemer, duvar ustası tarafından yapının giriş cephesinde değerlendirilmiştir. Kabartma ve kazıma tekniğinde yapılmış sahne, Orta Bizans döneminde, 10. ve 11. yüzyıllarda en çok tercih edilen sahnelerden biridir. Deesis sahnesini içeren kemerin Altıntaş Köyü’ndeki önemli bir kilise veya taş ocağından günümüze kaldığı düşünülmektedir (Duğan, 2012: 7) (Fotoğraf.4). Bunun dışında, türbenin içerisinde bulunduğu mezarlık alanı içerisinde dağınık halde farklı devşirme parçalarla da karşılaşılacaktır.

Fotoğraf 4. Seydisül Türbesi. Kuzey Cephe. Deesis Sahnesi.

Türbeyi örten kubbenin sekizgen kasnağı dıştan sıvalıdır. Hem cephelerde hem de kasnağa ait saçakta taş malzeme tekrarlanmıştır.

Türbenin içerisinde, köy halkı tarafından Horasan Erenleri'nden önemli bir zat şeklinde nitelendirilen Seydisül Dede'ye ve 2 çocuğuna ait sandukalar ile birlikte 4 adet sanduka yer almaktadır (Fotoğraf.5).

Kaynak kişilerin verdiği bilgiye göre Seydisül Dede, Evliya Seyyid Süleyman adlı bir kişidir ve Hz. Muhammed'in 19. veya 20. kuşaktan torunudur (Aday, 2013: 304-305). Seyyid Süleyman'ın kardeşleri Karacaahmet ve Aziz Dede'dir. Anadolu'ya gelen üç kardeşten Karacaahmet Afyon Karacaahmet'e, Aziz Dede Akçaköy'e, Seyyid Süleyman da Altıntaş Köyü'ne yerleşmiştir (Öz, 1996: 129; Aday, 2013: 142). Kaynak kişilerin bilgileri dışında, yazılı kaynaklarda Seydi Sül ya da Seyyid Süleyman ismine rastlanmamıştır.

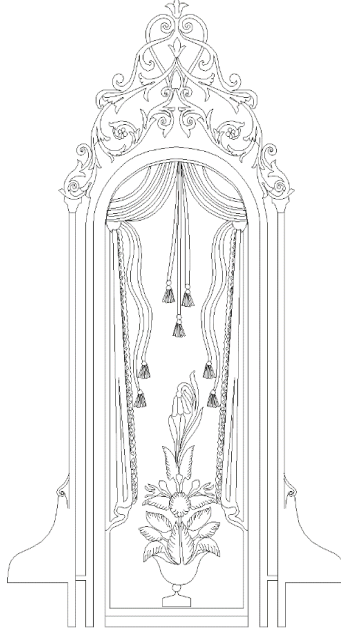
Fotoğraf 5. Seydisül Türbesi. Sandukaların Görünüşü.,

Sade planının yanında türbe içerisinde mihrap, pencere ve kapı üzerinde, pandomentiflerde, kubbe göbeği ve kubbe eteğinde kuru sıva üzerine boyama tekniği ile yapılmış duvar resimleri bulunmaktadır.

Bu resimlerden güney cephede yer alan mihrap formu, yuvarlak kemerli niş, niş içerisinde ucu püsküllü sarkıtlara sahip, üstte dalgalı bir form meydana getirecek şekilde iki yana açılarak verilmiş perde motifi ile dolgulanmıştır. Niş içerisinde, altta zemin çizgisi kullanılmış, üzerinde ağzı geniş bir kap formu içerisinden çıkan lale, gül ve farklı yaprak motiflerinden bir çiçek demeti yer almıştır. Yuvarlak kemerli niş iki yanda birkaç sıra çerçeve çizgisi ile sınırlandırılmış, en dıştaki başlık ve kaidesi ile birlikte sütunla sınırlandırılmıştır. En dışta kemere uygun taç bölümü ile sonlandırılmış mihrabın bu bölümünde, S-C kıvrım dal düzenlemesi ve çift rumî motifine yer verilmiştir (Çizim.2). Mihrabın dışında güney cephe duvarının merkezinde, üç sıra çerçeve ile sınırlandırılmış yatay dikdörtgen pano içerisinde “Ya Allah” yazısı yer almaktadır (Fotoğraf.6).

Fotoğraf 6. Seydistül Türbesi. Güney Cephe.

Çizim 2. Seydisül Türbesi. Güney Cephe. Mihrap Çizimi.

Duvar resimleri ile ayrıca tüm cephelerde, kapı ve pencerelerin üzerindeki kemere uygun şekilde tasarlanmış mihrap düzenlemesi üzerindeki benzer şekilde S-C kıvrımından ibaret alınlıklarda karşılaşılmıştır. Kapı üzerindeki düzenlemede pencere-lerden farklı, süslemenin merkezinde dairesel alan meydana getirilmiş ve içerisinde bir süslemeye yer verilmesine rağmen, yüzeydeki bozulma sebebiyle süsleme hakkında yorum yapılamamıştır (Fotoğraf.7).

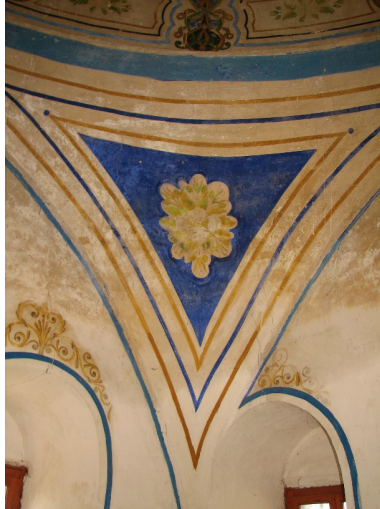

Fotoğraf 7. Seydisül Türbesi. Kuzey Cephe.

Boyama teknikli süsleme kubbe eteği, kubbe göbeği ve kubbeye geçiş unsurlarında uygulanmıştır. Kubbe eteğinde, içerisinde tek çiçek motifi ile verilmiş daireler, yatay dikdörtgen çerçevelerin merkezinde yer almıştır. Bu bölümlerde gül, gonca gül ve yaprak motifinin yer aldığı çiçek demeti kullanılmıştır. Yatay dikdörtgen çerçeveler arasında dikey yerleştirilerek zıtlık sağlayan S-C kıvrım düzenlemesi yer almıştır. Tüm motifler üstte ayrıca (S) kıvrımlarından ibaret bir bant ile sınırlandırılmıştır (Fotoğraf.8). Kubbe geçişlerini sağlayan pandantiflerde kubbe eteğinde yer alan süslemeye benzer şekilde gül, gonca gül ve yaprak motifinin kullanıldığı bir çiçek demeti kullanılmıştır (Fotoğraf.9).

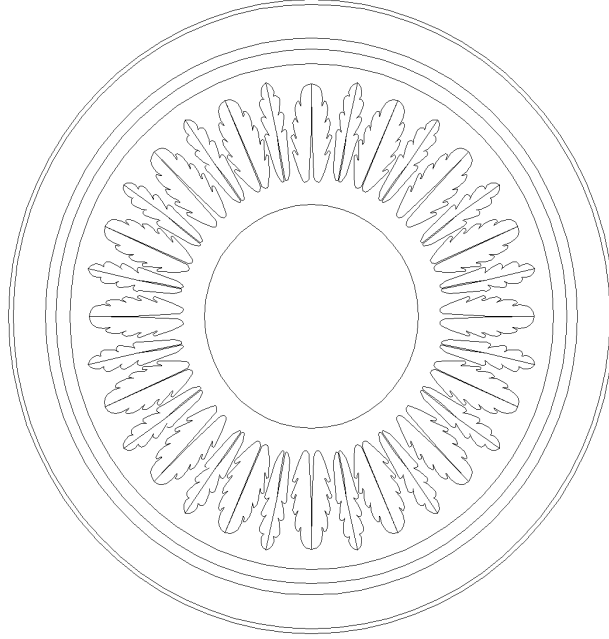

Fotoğraf 8. Seydisül Türbesi. Kubbenin içten görünüşü.

Fotoğraf 9. Seydisül Türbesi. Kubbe Geçişi.

Kubbe göbeğinde iç içe dairelerden bir çerçeve meydana getirilmiştir. En geniş ve koyu zemine sahip bölüm, daireye uygun şekilde yerleştirilmiş yaprak motifleri ile bezenmiştir (Çizim.3).

Çizim 3. Seydisül Türbesi. Kubbe Göbeği Süslemesi.

Sade planının yanında devşirme malzemeleri ve boyama teknikli süslemeleri ile dikkat çeken yapı, çeşitli tedaviler için bölgede uğrak yeri konumundadır.

3.Değerlendirme ve Sonuç

Seydisül Türbesi, “Kare Prizma Gövdeli” (Arık, 1969: 74; Daş, 2007: 124-126) ya da “Kübik Gövdeli” (Önkal, 1992: 8) türbeler içinde yer almaktadır. Üzeri kubbe ile örtülü bu plan tipinin, Anadolu Selçukluları’ndan günümüze kadar uzanan dönemde çok sayıda örneği bulunmaktadır. Kare prizma gövdeli türbelerden, en erken Anadolu örnekleri arasında 13. yüzyıla ait Pınarbaşı Melik Gazi Türbesi (Özgüç-Akok, 1954: 331-336) ile 1222 tarihli Ahlat Şeyh Necmettin Türbesi (Arık, 1969: 74) sayılmaktadır.

Anadolu Selçuklu türbelerinin büyük çoğunluğu iki katlı planlanmakta, alt kat mumyalık (cenazelik) katı, üst kat ise temsili sandukanın bulunduğu mescit şeklinde kullanılmaktadır. Osmanlı türbeleri ise genellikle tek katlıdır ve çoğu kez bir giriş revağına sahiptir (Bayrakal, 2009: 225). Osmanlı döneminde de uygulamaya devam edilmiş kare prizma gövdeli plan 14. yüzyıl sonu-15. yüzyıl başına ait Gelibolu Şer-

betçi Baba Türbesi (Uysal, 2002: 569), 1406 tarihli Bursa Yıldırım Türbesi (Daş, 2007: 62), 1429-1430 tarihli Ankara Hacıbayram Türbesi (Öney, 1971: 304), 1512-1520 tarihli İstanbul İskender Paşa Türbesi (Yüksel, 1983: 297), 1663 tarihli İstanbul Turhan Valide Sultan Türbesi (Nayır, 1975: 352), 1755 yılına ait Nurullah Sultan Türbesi'nde (Ünsal, 1982: 117) karşımıza çıkmaktadır.

Anadolu'da 13. yüzyıldan itibaren her dönemde görülen kare bir gövde ve kubbe ile örtülü plan şemasının, 19. yüzyıl sonu-20. yüzyıl başına tarihlendirilen Seydidül Türbesi'nde tekrarlandığı görülmektedir.

Planı dışında süsleme programı ile zengin bir yapı durumundaki türbede duvar resmi önemli bir yer tutmaktadır. 18. ve 19. yüzyıl süsleme sanatlarında İstanbul'da ve Anadolu'da, kubbede, tavanda ve duvarlar yüzeyinin özellikle üst kesimlerinde panolar içerisine uygulanmış duvar resmi uygulamalarında ibadet yapılarından cami, sivil yapılardan konak gibi mimari görünüm, gemi tasvirleri, sembolik motifler, insan ya da hayvan figürleri ile çeşitli manzara tasvirleri yer almıştır (Arık, 1988: 119). 19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde, yağlıboya duvar resimlerinde kullanılmaya başlamıştır (Renda, 1977: 195). Yoğun olarak süslemede "S" ve "C" kıvrımı, istiridye kabuğu ve altın yıldız renginin kullanılmasıyla resimdeki Barok üslubu, mimariyi ve bezemeyi etkilemiştir (Atasoy, 1985: 81). 18. yüzyılın başlarında Paris'te başlayan, sonrasında bütün Fransa ve Avrupa'da yaygınlık gösteren diğer bir bezeme üslubu (Rona, 1997: 1567) Rokoko, 18. yüzyıl Türk sanatında da görülmüştür. Özellikle mimaride iç düzenlemede ve süslemede etkisini gösteren Rokoko dışında, Sultan Abdülmecid döneminde yaygınlaşan Ampir etki ile, vazo içinde çiçek, akant yaprakları, yapraklarda S ve C kıvrımı kullanılmıştır (Hatipoğlu, 2007: 154-158). 19. yüzyılın sonlarına doğru etkisi görülen Eklektik (Karma) üslupta, Türk ve İslam sanatlarına özgü motif ve unsurlarla, Batı sanatlarından alınan görünüm kaynaştırılarak uygulama alanı bulmuştur (Eyice, 2002: 288). Batı sanatı kaynaklı perde motifleri, duvar resmi uygulamalarında 19. yüzyıl başından itibaren barok, rokoko ve ampir etkili bezeme unsurlarıyla birlikte ele alınmıştır. Duvar resimlerini çevreleyen bir hat şeklinde ya da pencere açıklığı tasvirleriyle birlikte uygulanan perde motif, kubbede, kubbe geçişlerinde ve mihrapta sevilerek tekrarlanmıştır (Hatipoğlu, 2007: 169-170). Perde motifleri İzmir Orhan Camii mihrabı (Yurtsal, 2009: 366), İzmir-Ödemiş Bademli Kılıcıade Mehmet Ağa Camii mihrabı (Kuyulu, 1994: 151), Urla Eski (Fatih İbrahim Bey) Camii, Urla Kapan Camii (Ünal-Çağlıtütüncügil, 2016: 24-97), İzmir-Menemen Emiralem Köyü Camii mihrabı (Bulut, 1996: 8) ve İzmir-Bergama Göçbeyli Merkez Camii mihrabında (Bayrakal, 2007: 6); Manisa-Soma Hızır Bey (Çarşı) Camii son cemaat yeri batı revakı duvarı üzerindeki mihrapta aslı durumda iki yana açılmış görünümüyle kullanılmıştır. Manisa-Kırkağaç Çiftelhanlar Camii mihrabı (Şener, 2011: 130-137-722); Denizli-Acıpayam Yazır Kasabası (Çarşı) Camii mihrabı, Denizli-Baklan Camii mihrabı, Denizli-Akköy Yukarı Camii mihrabı (Yurtsal, 2009: 307-339), Denizli-Çivril Akköy Belardıç Camii mihrabı (Şener, 2011: 98-102); İstanbul-Üsküdar Çiçekçi (Küçük Selimiye) Camii mihrabı, İstanbul-Bezm-i Alem Valide Sultan (Guraba Hastanesi) Camii mihrabı, İstanbul-Cihangir Camii mihrabı

(Hatipoğlu, 2007: 59-97) Bursa-Keles İlçesi Dedeler Köyü Camii mihrabı (Gülgen, 2012: 77) süslemesinde de karşımıza çıkan motif ayrıca Anadolu dışında Bulgaristan-Ömerler (Lübeno) Ali Rıza Bey Camii mihrabında (Yıldız, 2008: 87) da benzer şekilde boyama teknikli düzenlemesi ile yer bulmuştur. İki yana açılmış görünümünün yanında perde motifi, manzara tasvirleri ile birlikte de kullanım alanı bulmuştur (Kuyulu, 1998: 69-76).

Boyama tekniği ile mihrap içi süslemesini meydana getirmesi dışında örtüde, geçişlerde ve duvar yüzeyinde de sevilerek kullanılan perde motifi, İzmir-Kemeraltı Camii, İzmir-Hisar Camii, İzmir-Başdurak (Hacı Hüseyin) Camii, İzmir-Kemalpaşa Çarşısı Camii, İzmir-Kemalpaşa Bağyurdu Beldesi Çarşısı Camii, İzmir-Kemalpaşa Yukarı Kızılca Köyü Halil Ağa Camii, İzmir-Urla Çarşısı Camii, Aydın-Ramazan Paşa Camii, Balıkesir-Burhaniye Koca Camii (Bulut, 1996: 3-8), Balıkesir-Burhaniye Ağacık Köyü Camii, Balıkesir-Burhaniye Şahinler Köyü Camii örneklerinde, yine mihraplarda (Sözlü, 2014: 498) alçı bezeme şeklinde kullanılmıştır.

Türk sanatında örnek çeşitliliği ve sayısı itibarıyla yoğun kullanıldığı anlaşılan perde motifi, Uşak-Merkez ilçede yer alan 15. yüzyıl-20 yüzyıl arasına tarihlendirilen ibadet yapılarında da kurdele, fiyonk, kordon ya da püskülleri ile birlikte kıvrımlı hatlı hareketli görünümüyle yer almıştır. Kuru sıva üzerine boyama tekniği ile karşımıza çıkan bu örneklerde ayrıca renk kontrastıyla görünümleri desteklenmiştir (Gürsoy, 2015: 150).

Anadolu’da 13. yüzyıldan itibaren sevilerek kullanılan kare prizma gövdeli plan tipindeki Seydisül Türbesi’nde Barok-Rokoko-Ampir karakterli bezeme dikkat çekmektedir. Batı kaynaklı motiflerden perde, S-C kıvrımı, gerçekçi çiçek ve dairesel bir çerçeve içerisinde yer alan süslemeli madalyonun kullanımı ile 19. yüzyıl sonu-20. yüzyıl başı özelliği gösteren ve bu dönem tarihlendirilen türbe, çocuk istemek ve kısırlığı gidermek için, huysuz çocukların iyileştirilmesi için, korku, vehim (yürek kırıklığı) için, ineğin süt vermesi için, huysuz hayvanların uslanması için gidilen türbelere aittir. Seydisül Dede’ye aitliği bilinen, ziyarete açık durumdaki yapı mimarisi ve süslemesi ile türbe mimarisi içerisinde önemli bir yere sahiptir, Kütahya bölgesinde süregelen halk inançları bağlamında da önemini korumaktadır.

Kaynakça

- Aday, Erdal. (2013). “Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- . “Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafındaki İnanış ve Uygulamaların Halk Bilimi Açısından İncelenmesi I”. *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 14, 147-166.
- . (2018). “Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafındaki İnanış ve Uygulamaların Halk Bilimi Açısından İncelenmesi II”. *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 15, 137-151.

- Altun, Işıl. (2008). “Kocaeli’de Türbelerle İlgili İnanış ve Uygulamalara Örnek: “Sultan Baba”. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 37, 173-185.
- Arık, M. Oluş. (1969). “Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri”. *Anatolia* .9, 57-100.
- Arık, Rüçhan. (1988). *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Atasoy, Nurhan. (1985). *17. ve 18. Yüzyıllarda Avrupa Sanatı*. İstanbul.
- Ayaz, Berna ve Günaydın, Aykut. (2019). “Zonguldak Yöresi Türbe, Yatır ve Ziyaret Yerleri Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme”. *Kültür Araştırmaları Dergisi* 2, 134-148.
- Bayrakal, Sedat. (2007). “Merkezi Plan Tasarımı ve Malzeme Özellikleriyle İlginç Bir Örnek: Göçbeyli (Bergama) Merkez Cami ve Restorasyon Önerileri”. *Sanat Tarihi Dergisi XVI/2*, 1-26.
- . (2009). *Urla ve Köylerindeki Türk Dönemi Sosyal Anıtları*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Bozer, Rüstem. (1987). “Kula-Emre Köyünde Resimli Bir Cami”. *Türkiyemiz* 53, 15-22.
- Bulut, Lale. (1996). “İzmir Camilerinde Alçı Süsleme”. *Sanat Tarihi Dergisi* VIII, 1-9.
- Coşkun, Hakan. (2018). “Alevi/Bektaşî Geleneğinde Dedelik Kurumu “Sivas Kangal Türkmen Alevileri Örneği”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*.85, 43-62.
- Cunbur, Müjgan. (1982). “Folklorumuzda ‘Geyik’ Motifi Üzerine”. *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri II. Cilt Halk Edebiyatı*, 71-94.
- Çağlıtütüncügil, Ersel. (2012). “Eski Mordoğan (İzmir) Köyü Camii Süslemeleri”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25, 139-162.
- Çapar, Mustafa. (2018). “Bir Köy, Bir Türbe: Kabaca’da Kaygusuz Abdal Türbesi”. *Social Sciences Studies Journal* 4/16, 1124-1143.
- Çayan, Servet. (2012). “Geleneksel Antep Evlerinde Kalem İşi Bezeme ve Duvar Resimleri”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çeribaş, Mehmet ve Köse, Serkan. (2018). “Alevi İnanç Sisteminde “Dedelik Kurumu”nun Menşei Meselesi ve “Dedelik Kurumu”na Dair Yeni Değerlendirmeler”. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi* 22, 13-27.

- Demiralp, Yekta. (1992). “Akşehir-Marûf (Alanyurt) Köyü Şeyh Hasan Türbesi”. *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi* 6, 6-16.
- Daş, Ertan. (2007). *Erken Dönem Osmanlı Türbeleri*. İstanbul.
- . (2001). “Aydinoğlu Mehmet Bey Türbesi”, *Birgi Tarihi, Tarihi Coğrafyası ve Türk Dönemi Anıtları*, 114-122.
- Demiriz, Yıldız. (1989). *Eyüp'te Türbeler*. Ankara.
- Gülgen, Hicabi. (2012), “Bursa Keles İlçesi Dedeler Köyü Camii ve Süslemeleri”, *Uludağ Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 1, 63-86.
- Gürsoy, Elif. (2015). “Uşak'ta Perde Motifli Mühraplar”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10, 146-157.
- Hatipoğlu, Oktay. (2007). “XIX. Yüzyıl Osmanlı Camilerinde Kalem işi Tezyinatı”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- Kumartaşhoğlu, Satı. (2015). “Geyik Boynuzlarının Yatırlarda Şifa İçin Kullanımı”. *Milli Folklor* 107, 137-148.
- Kuyulu, İnci. (1994). “Bademli Kılıczade Mehmet Ağa Camii (Ödemiş/İzmir)”. *Vakıflar Dergisi* 24, 147-158.
- . (1998). “İzmir ve Çevresindeki Bir Grup Duvar Resminin İncelenmesi”. *II. Uluslar arası İzmir Sempozyumu*, 57-78.
- Maden, Fahri. (2013). “Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesinde Bektaşî Tekke ve Türbeleri”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 68, 89-128.
- Öney, Gönül. (1971). *Ankara'da Türk Devri Dini ve Sosyal Yapıları*. Ankara.
- Önkal, Hakkı. (1991). *Tire Türbeleri*. Ankara.
- . (1992). *Osmanlı Hanedan Türbeleri*. Ankara.
- . (1996). *Anadolu Selçuklu Türbeleri*. Ankara.
- Öz, Şeref (1996). “Kütahya Yöresi Adak ve Ziyaret Yerleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özgüç, Tahsin ve Akok, Mahmut. (1954). “Melikgazi Türbesi ve Kalesi”. *Belleten* 18, 330-336.
- . (1955). “Develi Abideleri”, *Belleten* 19, 377-384.
- Rençber, Fevzi. (2013). “Adıyaman Yöresi Alevi Ocakları”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 35, 159-170.

- Renda, Günsel. (1977). *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı 1700-1850*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Rona, Zeynep. (1997). “Rokoko”. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi* III. 1567-1568.
- Sözlü, Halil. (2014). “Balıkesir Burhaniye’de Ağacık Köyü Cami ve Tasvirleri”. *Turkish Studies* 9/1, 495-508.
- Şener, Dilek. (2011). “XVIII. Ve XIX. Yüzyıllarda Anadolu Duvar Resimleri”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tanrıverdi, Ali. (2018). “Anadolu Alevi Geleneğinde Kutsalların Bir Derlemesi: Adıyaman Örneği”. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi* 3/5, 139-158.
- Uysal, Ali Osman. (1992). “Emet’in Eğrigöz Köyü’ndeki Eserler”. *IX. Vakıf Haftası Kitabı*, 297-310.
- . (1997). “Afyon, Kütahya ve Denizli Çevresinde Araştırmalar”. *Türk Etnografya Dergisi*. 20, 77-114.
- Ünal, Rahmi Hüseyin ve Çağlıtütüncügil, Ersel (2016). *Urla'nın Tarihi Camileri ve Hazireleri*. İzmir.
- Ünsal, Behçet. (1982). “İstanbul Türbeleri Üzerinde Stil Araştırması”. *Vakıflar Dergisi* 16, 77-122.
- Yaman, Ali. (2011). “Alevilikte Ocak Kavramı: Anlam ve Tarihsel Arka Plan”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 60, 45-48.
- Yıldız, Harun. (2011). “Amasya Yöresi Alevi Ocakları”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/19, 228-242.
- Yıldız, Şenay Özgür. (2008). “Eğridere ve Ömerler’de Bulgaristan’da Bilinmeyen İki Cami”. *Sanat Tarihi Dergisi* XVII/1, 77-104.
- Yurtsal, Tuğçe. (2009). “Aydın ve Denizli Camilerinde Duvar Resimleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, İ. Aydın. (1983). *Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid ve Yavuz Selim Devri* 5. İstanbul.